

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání v senátu složeném z předsedy Radovana Suchánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **Fakultní nemocnice Olomouc** se sídlem I. P. Pavlova 185/6, Olomouc - Nová Ulice, zastoupeného JUDr. Karlem Vítkem, advokátem se sídlem Dobrovského 25, Olomouc, proti usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 16. 4. 2014, č. j. O Nt 1930/2014–4, a proti usnesení Policie České republiky ze dne 3. 3. 2014, č. j. KRPM-4676-21/TČ-2014-140516, za účasti Okresního soudu v Olomouci a Policie České republiky jako účastníků řízení,

t a k t o :

I. Usnesením Okresního soudu v Olomouci ze dne 16. 4. 2014, č. j. 0 Nt 1930/2014 – 4, a usnesením Policie České republiky ze dne 3. 3. 2014, č. j. KRPM-4676-21/TČ-2014-140516, bylo p o r u š e n o právo stěžovatele na ochranu vlastnictví zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto r u š í .

O d ů v o d n ě n í :

I. Podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 16. 6. 2014 se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí Okresního soudu v Olomouci a Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, Územní odbor Olomouc, Obvodní oddělení v Olomouci (dále jen „Policie“), neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho základní právo zakotvené v čl. 2 odst. 2 a odst. 3 a čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 90 odst. 1 Ústavy České republiky.

2. Stěžovatel je toho názoru, že napadená rozhodnutí jsou v přímém rozporu se zásadou, podle níž každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Napadené rozhodnutí okresního soudu, kterým byla zamítnuta jeho stížnost proti uložení pořádkové pokuty pro neposkytnutí součinnosti, totiž ve své podstatě postuluje, že stěžovatel (zdravotnické zařízení) je nucen poskytnout policejnímu orgánu jako orgánu činnému v trestním řízení součinnost, ačkoliv mu zákon takovou povinnost neukládá, respektive zvláštní zákon, kterým je zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), takový postup dokonce neumožňuje.

3. V této souvislosti stěžovatel zdůrazňuje, že pro prolomení mlčenlivosti k zákonem chráněným údajům pacientů je nezbytný předchozí souhlas soudce ve smyslu ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu, a to především s ohledem na ochranu práv pacientů, zejména před neoprávněným zasahováním do jejich soukromí a před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů, zaručenou čl. 10 odst. 2 a odst. 3 Listiny.

V tomto svém postoji se stěžovatel dovolává též stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva spravedlnosti či České lékařské komory, která, dle jeho názoru, potvrdila správnost jeho výkladu. Stěžovatel poukazuje rovněž na důvodovou zprávu k zákonu o zdravotních službách, která nikterak nezmiňuje, že by po jeho vstupu v účinnost měli poskytovatelé zdravotnických služeb sdělovat údaje nebo jiné skutečnosti pro potřeby trestního řízení bez předchozího souhlasu soudu. Upozorňuje též na nález zdejšího soudu ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12 (veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), v němž Ústavní soud uvedl, že ke sdělování informací dle ustanovení § 51 odst. 2 písm. d) části před středníkem zákona o zdravotních službách musí dojít v souladu s ustanovením § 8 odst. 5 trestního řádu se souhlasem soudce. Dále stěžovatel upozorňuje, že některá jiná zdravotnická zařízení uvedené informace nadále sdělují pouze po předchozím povolení soudu, a proto tento postup považuje za zavedenou praxi. Ostatně i policejní orgán před uložením pořádkové pokuty nejdříve požádal o předchozí souhlas soudce dle ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu, a teprve poté vznesl požadavek na poskytnutí informací bez tohoto souhlasu.

4. Stěžovatel uzavírá, že když odmítl poskytnout policejnímu orgánu součinnost, postupoval zcela po právu, avšak v důsledku napadeného rozhodnutí je nucen činit, co mu zákon neukládá. Interpretaci obsaženou v rozhodnutí okresního soudu tedy považuje za překvapivou, extenzivní (neboť svým rozhodnutím soud uplatnil státní moc mimo meze zákona) a rozpornou s právními předpisy, jež by navíc ve svém důsledku měla výrazný dopad do osobnostních práv pacientů. Proto považuje za zásadní, zda Ústavní soud dá přednost veřejnému zájmu na odhalení trestné činnosti před zájmem na ochranu osobních údajů pacientů či nikoliv.

II. Splnění podmínek řízení

5. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

III. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

6. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Okresní soud v Olomouci a Policie.

7. Okresní soud shledal podanou ústavní stížnost nedůvodnou a navrhl její odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost. V podrobnostech odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

8. Policie ve svém obšírném vyjádření předně zpochybnila, zda Listina stěžovateli vůbec zaručuje právo na ochranu osobní autonomie, respektive autonomie vůle soukromých osob. Dospěl totiž k závěru, že stěžovatel (jako nemocniční zařízení) je orgánem veřejné správy, jehož zřizovatelem je stát, jemuž Listina ochranu osobní autonomie nepřiznává. Proto prý v nyní posuzované věci ani nemohla být dotčena deklarovaná základní práva stěžovatele.

9. Ve věci povinnosti mlčenlivosti při požadování informací, vztahujících se k trestnímu řízení, pak Policie zdůraznila, že přijetím zákona o zdravotních službách zákonodárce z povinnosti mlčenlivosti výslovně vyňal sdělování údajů pro potřeby trestního řízení, čímž podstatně odlišil současnou situaci od předchozí, a zjevně tak prolomil v těchto případech povinnost mlčenlivosti ohledně lékařského tajemství. V této souvislosti účastník řízení upozornil na to, že povolení soudu je dle ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu nezbytné,

pokud zvláštní zákon, ačkoliv obsahuje svou vlastní úpravu institutu povinnosti mlčenlivosti, nestanovuje podmínky, za kterých lze chráněné informace pro účely trestního řízení poskytovat. Ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu má tedy (i dle citované judikatury Nejvyššího soudu) povahu jakéhosi „zbytkového ustanovení“, které se vztahuje na případy, kdy zákonodárce opomene stanovit (či záměrně nestanoví) podmínky pro prolamování mlčenlivosti v trestním řízení. V případě ustanovení § 51 zákona o zdravotních službách tak tomu však není, neboť to výslovně upravuje, za jakých podmínek lze chráněné informace (skutečnosti) pro účely trestního řízení poskytovat, a proto na ně ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu nedopadá, nýbrž se v těchto případech postupuje dle ustanovení § 8 odst. 1 téhož zákona.

10. Zároveň Policie zdůraznila, že v případech, kdy je předmětem trestního řízení smrt člověka, musí stát veřejný zájem na odhalování trestné činnosti, tedy zjištění, zda taková smrt nenastala cizím zaviněním, nad ochranou osobních údajů dotčené (již zemřelé) fyzické osoby. Orgán činný v trestním řízení si totiž takové informace neopatřuje proto, že by na nich měl nějaký jiný zájem, ale pouze proto, aby dostal své zákonné povinnosti, kterou orgány činné v trestním řízení ve společnosti mají, tedy odhalování a objasňování trestné činnosti, zjišťování pachatelů a jejich spravedlivé potrestání. Jde o celospolečenský a veřejný zájem, nikoliv o zájem osobní. Tyto informace jsou přitom v počáteční fázi trestního řízení zcela zásadní a odvíjí se od nich další postup, neboť bez znalosti těchto základních skutečností by Policie nebyla schopna efektivně objasnit skutečnosti důležité pro trestní řízení, zajistit důkazy a odhalit pachatele. Dále účastník řízení polemizuje, zda by takto vzniklý stav byl v zájmu i samotného poškozeného (pacienta), poněvadž považuje za nereálné, že by si měla Policie pro každou takovou informaci, kterou potřebuje znát ihned, opatřovat předchozí souhlas soudce. Navíc, přístup do trestního spisu má v těchto případech pouze omezený počet osob.

11. Ohledně konkrétního sdělování informací v nyní projednávaném případě pak účastník řízení uvedl, že poskytoval stěžovateli maximální prostor pro vyřešení kolizní situace (včetně například zrušení druhého rozhodnutí o udělení pořádkové pokuty autoremedurou), jenž však nadále trval na svém právním názoru.

12. Policie závěrem uvedla, že veřejný zájem na potírání trestné činnosti má ústavněprávní rozměr, protože podle čl. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, je základní povinností státu „ochrana života, zdraví a majetkových hodnot.“ Proto s ohledem na výše vyřčené neshledal porušení základních práv a svobod stěžovatele ani jiné osoby.

13. V replice k podaným vyjádřením stěžovatel toliko uvedl, že nadále trvá na ústavní stížnosti, přičemž odkázal na argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti.

IV. Podstatný obsah vyžádaného spisu

14. Z vyžádaných spisů Okresního soudu v Olomouci a Policie se podávají následující skutečnosti.

15. Dne 8. 1. 2014 zahájila Policie úkony trestního řízení ve věci náhlého úmrtí osoby, jejíž pitvu prováděl lékař stěžovatele. Jelikož ve výsledku zdravotní pitvy bylo mj. uvedeno, že daná osoba zemřela násilnou smrtí (i přesto, že pitevní nález pro to nesvědčil), požádala Policie dne 10. 2. 2014 soud dle ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu o zproštění mlčenlivosti stěžovatele zakotvené v ustanovení § 51 zákona o zdravotních službách.

16. Okresní soud v Olomouci tento návrh zamítl, neboť dle jeho názoru ustanovení § 51 odst. 2 písm. d) zákona o zdravotních službách stanovuje podmínky pro prolamování povinnosti mlčenlivosti v případě vyžádání informací pro účely trestního řízení, takže ustanovení § 8

odst. 5 trestního řádu se na tyto případy nevztahuje a není tedy v těchto případech nezbytné žádat o zproštění mlčenlivosti soud.

17. Na základě tohoto rozhodnutí vyzvala Policie přípisem ze dne 12. 2. 2014 stěžovatele dle ustanovení § 8 odst. 1 trestního řádu k poskytnutí informací o bezprostřední příčině smrti dotčené osoby; zároveň požadovala poskytnutí ověřené kopie pitevního protokolu a listu o prohlídce zemřelého. Stěžovatel tyto informace odmítl poskytnout, neboť dle jeho názoru je mohou orgány činné v trestním řízení vyžadovat pouze po předchozím souhlasu soudu.

18. Jelikož i přes další upozornění policejního orgánu stěžovatel požadované informace neposkytl, udělila mu Policie dne 3. 3. 2014 pořádkovou pokutu ve výši 5.000 Kč (následně dne 7. 5. 2014 udělil tentýž orgán stěžovateli opětovaně pořádkovou pokutu, tentokrát ve výši 15 000 Kč; usnesení o jejím uložení však po poskytnutí požadovaných informací z vlastní iniciativy zrušil).

19. Proti udělení pořádkové pokuty podal stěžovatel stížnost, v níž zopakoval již dříve vyslovené námitky proti postupu Policie, která požadovala poskytnutí dotčených informací bez souhlasu soudu (odvolával se přitom mj. na stanovisko Ministerstva zdravotnictví ze dne 16. 5. 2012 či Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 22. 5. 2012; později též soudu zaslal stanovisko Ministerstva spravedlnosti ze dne 27. 3. 2014 dle jeho názoru rovněž svědčící jeho interpretaci).

20. Okresní soud v Olomouci shora označeným rozhodnutím stížnost stěžovatele zamítl. Výklad Ministerstva zdravotnictví, Nejvyššího státního zastupitelství či Ministerstva spravedlnosti nepovažoval pro svoji rozhodovací činnost za závazný a výklad Ministerstva spravedlnosti hodnotil jako značně ambivalentní. Okresní soud dále zdůraznil, že je třeba trvat na tom, že fyzické i právnické osoby jsou povinny v souladu s ustanoveními trestního řádu poskytovat orgánům činným v trestním řízení patřičnou součinnost. Nemohou na tuto povinnost rezignovat, případně ji relativizovat svým úhlem pohledu, obzvláště ne pak v případě násilného úmrtí, kdy je otázka bezprostřední příčiny smrti klíčová. Okresní soud tedy shledal, že pořádková pokuta byla uložena zákonným způsobem.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

21. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“). Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákonných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody.

22. V nyní projednávaném případě se Ústavní soud musel předně zabývat otázkou, zda napadený postup orgánů veřejné moci je vůbec způsobilý zasáhnout do tvrzených základních práv stěžovatele, jenž má povahu veřejné právnické osoby zřízené státem. Dle Policie totiž Listina chrání osobní autonomii pouze soukromých a nikoli veřejných osob a ústavní stížnost by měla být již z tohoto důvodu odmítnuta.

23. K tomu Ústavní soud připomíná, že definičním znakem ústavní stížnosti je zásah orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod, přičemž pro aktivní legitimaci

k podání ústavní stížnosti z toho vyplývá, že takto legitimován je pouze ten subjekt, jenž disponuje způsobilostí být nositelem základních práv a svobod. Pokud stát vystupuje v právních vztazích v pozici subjektu veřejného práva, tedy jako nositel veřejné moci, z povahy věci není a ani nemůže být nositelem základních práv a svobod [usnesení sp. zn. IV. ÚS 352/03 ze dne 27. 1. 2005 (U 2/36 SbNU 751)]. Přístup opačný by znamenal popření smyslu základních práv a svobod tak, jak byly zformovány staletým vývojem evropské kontinentální a anglosaské právní kultury, neboť z pohledu teoretického by takovýto postup znamenal popření fundamentálního rozdílu mezi pojmy oprávnění (subjektivního práva) a pravomoci (kompetence), jenž je akceptován v postavení paradigmatu právního myšlení v dosahu uvedené právní kultury [srov. stanovisko pléna sp. zn. Pl.ÚS-st. 9/99 ze dne 9. 11. 1999 (ST 9/16 SbNU 372)]. Podle povahy každého konkrétního případu je tedy nutno rozlišovat, zda stát vystupuje či nikoliv v dotčených právních vztazích jako nositel veřejné moci. Pokud ano, nemůže být s ohledem na shora řečené aktivně legitimován k podání ústavní stížnosti. Nevystupuje-li však stát ve „vrchnostenském“ postavení, tedy jako nositel veřejné moci, ale „pouze“ jako právnická osoba [§ 72 ods. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], jejíž postavení je v těchto právních vztazích rovnoprávné s jinými subjekty, je takový státní subjekt subjektem základních práv a svobod a může tedy napadat rozhodnutí orgánu veřejné moci ústavní stížností.

24. V nyní posuzovaném případě přitom platí druhá varianta, neboť stěžovatel (který není státním orgánem, nýbrž je státní příspěvkovou organizací) nejednal ve „vrchnostenském“ postavení, tzn. nevystupoval jako nositel veřejné moci, nýbrž v postavení podřízeném. Naopak účastník řízení (orgán činný v trestním řízení) ve „vrchnostenském“ postavení vystupoval, když autoritativně ukládal stěžovateli povinnosti, včetně jejich sankčního vymáhání, čímž mohl z pozice subjektu veřejného práva zasáhnout do základních práv a svobod stěžovatele.

25. Stěžovatel tedy byl aktivně legitimován k podání ústavní stížnosti. Ústavní soud však musí dát za pravdu Policii v tom směru, že nemohla být dotčena základní práva stěžovatele tvrzená v ústavní stížnosti. Ta totiž charakterizují především vztah státu (resp. soudní moci) k soukromým osobám a ve své podstatě určují povahu materiálního právního státu. K tvrzenému porušení čl. 2 odst. 2 a čl. 4 Listiny již dříve Ústavní soud uvedl, že citovaná ustanovení nezakládají samostatná subjektivní veřejná základní práva či svobody a tudíž se jich nelze domáhat samostatně (srov. též např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 2394/08 ze dne 3. 12. 2008). Obdobně ani čl. 90 Ústavy sám o sobě subjektivní veřejné ústavně zaručené základní právo stěžovatele nezakládá, neboť obsahuje především institucionální záruku soudní pravomoci v oblasti práva soukromého a práva trestního, dělby moci a nezávislosti soudů a soudců [viz např. náleží sp. zn. IV. ÚS 285/02 ze dne 29. 5. 2003 (N 73/30 SbNU 193)]. Stejně tak čl. 2 odst. 3 Listiny lze chápat za ústavně-normativní základ oddělení státu (veřejné moci) a občanské společnosti, resp. jednotlivých soukromých osob s jejich základními právy.

26. K ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny přitom judikatura zdejšího soudu dodala, že je třeba je chápat ve dvojím smyslu. Ve své první dimenzi představuje strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních projevů volních) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem. Takový zákaz však musí reflektovat toliko požadavek, spočívající v zabránění jednotlivci v zásazích do práv třetích osob a v prosazení veřejného zájmu, je-li legitimní a proporcionální takovému omezení autonomního jednání jednotlivce. Tento princip je pak třeba chápat jako esenciální náležitost každého demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Ve své druhé dimenzi pak působí čl. 2 odst. 3 Listiny jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není

zákonem výslovně zakázáno. V této druhé dimenzi, v níž působí jako základní právo jednotlivce, je pak třeba jej aplikovat bezprostředně a přímo, neboť se nejedná o pouhé uplatňování tohoto principu při výkladu podústavního práva, nýbrž o subjektivní právo, které působí bezprostředně vůči státní moci. Takové pojetí čl. 2 odst. 3 Listiny totiž vyjadřuje skutečnost, že jednotlivce a jeho svobodné jednání má v materiálním právním státě vždy prioritu před státní mocí realizovanou zákonem. Pokud by jednatel neměl vůbec mít možnost dovolávat se této priority přímo, byla by taková přednost pouhou formální deklarací [viz nálezn sp. zn. I. ÚS 43/04 ze dne 13. 4. 2004 (N 54/33 SbNU 55)]. Jak ale z uvedeného vyplývá, v případě tohoto práva obzvláště platí, že stát (či jakýkoli subjekt státu) nemůže být jeho nositelem, nýbrž je vždy pouze jeho adresátem, neboť dotčené články Listiny upravují základní pravidla pro výkon veřejné moci v právním státě vůči jednotlivci.

27. Zároveň však Ústavní soud připomíná svoji ustálenou judikaturu, dle níž je při svém rozhodování vázán pouze petitum ústavní stížnosti, nikoli jejím odůvodněním, čímž nutno rozumět ústavněprávní kvalifikaci skutečností, které stěžovatel uvedl v ústavní stížnosti a v nichž spatřuje porušení svých ústavou zaručených základních práv a svobod [nálezn sp. zn. III. ÚS 1076/07 ze dne 21. 1. 2008 (N 14/48 SbNU 145)]. Ústavní soud tedy není vázán argumenty, které stěžovatel sám uvádí. Proto může zkoumat (a v nyní projednávaném případě také zkoumat), zda napadenými rozhodnutími nebyla porušena některá jiná ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele, než-li sám stěžovatel tvrdí v podané ústavní stížnosti. Zejména se zaměřil na otázku, zda napadená rozhodnutí nezasahují do základního práva stěžovatele na ochranu vlastnictví zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny. Dospěl přitom k závěru, že do tohoto základního práva stěžovatele zasaženo bylo. Jakkoliv se sice – z hlediska výše uložené pokuty – jednalo o záležitost bagatelní, nemohl Ústavní soud přehlédnout, že tento případ zjevně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele, a to jednak proto, že předmětná pokuta byla stěžovateli uložena z důvodu, že argumentoval ochranou soukromí fyzické osoby, a také proto, že je zjevně dána potřeba ústavněprávně vyložit (potenciální) kolizi mezi některými základními právy na straně jedné a legitimním zájmem státu na objasňování a vyšetřování, což ostatně plyne i z vyjádření účastníků řízení.

28. Stěžejní otázkou v nyní posuzovaném případě je, zda-li při sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení poskytovatelem zdravotních služeb dle ustanovení § 51 odst. 2 písm. d) zákona o zdravotních službách je nezbytný předchozí souhlas soudece udělený podle § 8 odst. 5 trestního řádu. Pokud by totiž tento souhlas soudu byl k poskytnutí těchto informací nezbytný, postupoval stěžovatel správně, pokud požadované informace účastníkovi řízení nesdělil, a ten naopak neodůvodněně zasáhl do vlastnického práva stěžovatele, pokud mu udělil pořádkovou pokutu pro nevyhovění výzvě, neboť ta by nespĺňovala všechny podmínky pro její vydání a požadování předmětných informací.

29. Dožadání a poskytování informací pro účely trestního řízení (včetně ochrany utajovaných skutečností a údajů, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti), obecně upravuje ustanovení § 8 odst. 1 věta první trestního řádu, dle něhož jsou státní orgány, právnické a fyzické osoby povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožadáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Ustanovení § 8 odst. 5 věta první trestního řádu pak normuje, že nestanoví-li zvláštní zákon podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat informace, které jsou podle takového zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, lze tyto informace pro trestní řízení vyžadovat po předchozím souhlasu soudece.

30. Dotčené ustanovení bylo do trestního řádu doplněno tzv. velkou novelou, provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Bylo tak reagováno mimo jiné na skutečnost, že právní úprava mlčenlivosti, uložená osobám nejrůznějšími právními předpisy, je velmi nejednotná, nesystematická, a zejména ve starších předpisech již neodpovídá současným organizačním a

právním vztahům. Některé z těchto předpisů totiž jen obecně stanoví povinnost dodržovat nebo respektovat mlčenlivost, v jiných se lze setkat i s vymezením okruhu skutečností, jichž se mlčenlivost týká, s vymezením okruhu osob, které jsou vázány mlčenlivostí, s důvody jejich zproštění mlčenlivosti, resp. jejího prolomení, a s tím, kdo je oprávněn určitou osobu zprostit mlčenlivosti; některé z předpisů pak stanoví, že pro účely trestního řízení se osoby jinak vázané mlčenlivostí považují ze zákona za zproštěné této mlčenlivosti [viz např. § 117 odst. 1 písm. c) zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu; k tomu viz také usnesení sp. zn. III. ÚS 2697/14 ze dne 19. 8. 2014].

31. Při poskytování informací pro účely trestního řízení ze strany poskytovatelů zdravotních služeb je tímto zvláštním zákonem zákon o zdravotních službách. Ten v ustanovení § 51 odst. 1 stanoví, že poskytovatel je povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb. Za porušení povinné mlčenlivosti se však dle ustanovení § 51 odst. 2 písm. d) nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazit nebo oznámit spáchání trestného činu.

32. V nyní posuzovaném případě tedy došlo ke střetu práv, resp. povinností stěžovatele a oprávnění a povinností Policie. Policie jako orgán činný v trestním řízení je totiž povinna postupovat v trestním řízení z úřední povinnosti a trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů (viz ustanovení § 2 odst. 4 věta první a druhá trestního řádu). Musí přitom v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v trestním řádu a za součinnosti stran postupovat tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro její rozhodnutí (viz ustanovení § 2 odst. 5 věta první trestního řádu). Jak vyslovil Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 321/06 ze dne 18. 12. 2006 (N 229/43 SbNU 595) nebo v nálezu sp. zn. III. ÚS 256/01 ze dne 21. 3. 2002 (N 37/25 SbNU 287), *„zájem na objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů, ale též zájem na ochraně jednotlivce před neodůvodněným stíháním a odsouzením, daný možností získání informací svědčících ve prospěch podezřelého, respektive obviněného, je legitimním a nezbytným cílem demokratické společnosti. Lze nalézt i racionální spojení mezi tímto cílem a prostředky, kterými ho má být dosaženo, a není zde dána možnost jejich nahrazení alternativními způsoby, které by byly méně zasahující do základních práv garantovaných čl. 10 odst. 2 a 3 Listiny. Dosahování účelu trestního řízení je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spjato s řadou nezbytných zásahů do osobnostních práv jiných subjektů, než těch, proti nimž se řízení vede.“* Na druhé straně stěžovatel, jako poskytovatel zdravotních služeb, je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb dozvěděl, neboť tím ve své podstatě chrání soukromí dotčeného jednotlivce. Takto Ústavní soud zdůraznil, že právo na ochranu osobního soukromí je právem fyzické osoby rozhodnout podle vlastního uvážení zda, popř. v jakém rozsahu a jakým způsobem, mají být skutečnosti spadající do jejího osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům a zároveň se bránit (vzepřít) proti neoprávněným zásahům do této sféry ze strany jiných osob [nálezu sp. zn. II. ÚS 517/99 ze dne 1. 3. 2000 (N 32/17 SbNU 229)].

33. Ústavní soud zároveň judikoval, že z ústavního pořádku plyne, že k omezení osobní integrity a soukromí (tj. k prolomení ochrany, včetně dovoleného zásahu do povinnosti mlčenlivosti) může ze strany veřejné moci dojít jen zcela výjimečně a jen je-li to nezbytné, a účelu sledovaného veřejným zájmem nelze dosáhnout jinak. Při nedodržení některé podmínky jde o zásah protiústavní [viz např. nálezu sp. zn. I. ÚS 3038/07 ze dne 29. 2. 2008 (N 46/48 SbNU 549)]. Jestliže tedy ústavní pořádek připouští průlom do této ochrany, děje se tak pouze a výlučně v zájmu ochrany demokratické společnosti (čl. 7 odst. 1 věta druhá Listiny ve

spojení s čl. 8 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod – dále jen „Úmluva“). Přípustný je tak pouze zásah do základního práva nebo svobody člověka ze strany veřejné moci, jestliže jde o zásah nezbytný v uvedeném smyslu [nález sp. zn. II. ÚS 789/06 ze dne 27. 9. 2007 (N 150/46 SbNU 489) nebo nález sp. zn. II. ÚS 2806/08 ze dne 27. 1. 2010 (N 15/56 SbNU 143)]. V nyní posuzovaném případě, jak již bylo řečeno, do této kategorie spadá především nezbytnost daná obecným zájmem na ochraně společnosti před trestnými činy a na tom, aby takové činy byly zjištěny a potrestány. Stíhání trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů je totiž ústavně aprobovatelným veřejným zájmem, jehož podstatou je přenesení odpovědnosti za postihování nejzávažnějších porušení základních práv a svobod fyzickými a právnickými osobami na stát.

34. Zároveň však Ústavní soud ve všech shora citovaných rozhodnutích zdůrazňoval, že k tomu, aby nebyly překročeny meze nezbytnosti (a zásah do soukromí byl tedy přiměřený), musí existovat systém adekvátních a dostatečných záruk, skládající se z odpovídajících právních předpisů a účinné kontroly jejich dodržování, přičemž tyto záruky představuje především soudní kontrola. Umožňuje-li totiž trestní právo realizaci veřejného zájmu na stíhání trestné činnosti pomocí robustních a osobní integritu jednotlivce omezujících nástrojů, pak jejich použití musí respektovat ústavněprávní limity, neboť jejich použití sebou nese vážné omezení základních práv a svobod jednotlivce. Ústavní soud v této souvislosti připomínal též zásadu vyřčenou již starší literaturou, že „*trestní právo určuje hranici mezi trestní mocí státu a svobodou jednotlivcovou v tom úmyslu, aby výkon trestní moci státní nestal se proti jednotlivci nástrojem libovůle dočasných držitelů státní moci.*“ (srov. Kallab, J.: Zločin a trest, Úvahy o základech trestního práva, J. R. Vilímek, Praha 1916, str. 8).

35. Z hlediska imperativu ústavněprávních limitů při použití nástrojů trestního procesu je tedy zásah do soukromí jednotlivce přípustný tehdy, je-li též akceptovatelný z pohledu zákonné existence a dodržení účinných a konkrétních záruk proti libovůli. Esenciální předpoklady spravedlivého procesu totiž vyžadují, aby byl jednatel vybaven dostatečnými garancemi proti možnému zneužití pravomoci ze strany veřejné moci. Tyto záruky představuje především soudní kontrola těch nejintenzivnějších zásahů do základních práv a svobod osob, neboť i v trestním řízení je povinností soudů poskytovat ochranu základním právům a svobodám jednotlivců (čl. 4 Ústavy). Ostatně i čl. 13 Úmluvy explicitně vyžaduje, aby osoba, jejíž základní práva byla dle jejího názoru porušena, měla k dispozici účinný prostředek nápravy před národním „orgánem“, který je třeba interpretovat v návaznosti na čl. 4 Ústavy [viz podrobněji nález sp. zn. Pl. ÚS 3/09 ze dne 8. 6. 2010 (N 121/57 SbNU 495; 219/2010 Sb.)].

36. V případě užití trestněprávních nástrojů omezujících základní práva a svobody jednotlivce se požadavek soudní ochrany základních práv musí projevit ve vydání soudního příkazu a v jeho dostatečném odůvodnění. To musí odpovídat jak požadavkům zákona, tak především ústavním principům, z nichž zákonné ustanovení vychází, resp. které zpětně limitují jeho interpretaci, neboť aplikace takového ustanovení představuje zvláště závažný zásah do základních práv a svobod každého jednotlivce. Uvedené Ústavní soud již ve výše citovaných rozhodnutích vztáhl zejména k domovním prohlídkám, prohlídkám jiných prostor a pozemků, osobním prohlídkám, zadržení a otevření zásilek či odposlechům telekomunikačního provozu. Stejně tak se uvedené vztahuje též k poskytování informací o zdravotním stavu, resp. důvěrnosti zdravotních údajů, neboť jejich sdělováním bezesporu též dochází k citlivému zásahu do soukromí dotčených osob. Zveřejnění takovéto vysoce intimní a citlivé informace totiž může dramaticky ovlivnit soukromý a rodinný život, sociální situaci, postavení v zaměstnání, či vystavit dotčenou osobu ostrakizaci. Jak ostatně konstatoval též Evropský soud pro lidská práva, ochrana osobních dat, o to více lékařských dat, má pro požívání práva na respektování soukromého a rodinného života zásadní význam (viz rozsudek ze dne 25. 2.

1997 ve věci Z. proti Finsku, stížnost č. 22009/93), přičemž samostatným zásahem do práva na soukromí je i poskytnutí informací mezi státními úřady navzájem pro jiný účel, než jsou uchovávány (rozsudek ze dne 27. 8. 1997 ve věci M. S. proti Švédsku, stížnost č. 20837/92). Uvedené lze přitom vztáhnout též na osobu právě zemřelou, neboť i ta požívá ochrany svého soukromí, jelikož též informace o smrti a její příčině mohou velmi citlivě zasáhnout do dřívější pověsti této osoby.

37. Pokud Ústavní soud posoudil nyní projednávaný případ s ohledem na shora řečené, dospěl k závěru, že Policie (orgán činný v trestní řízení) mohla informace o zdravotních údajích požadovat pouze po předchozím souhlasu soudu, neboť při střetu tohoto práva na ochranu soukromí s veřejným zájmem na adekvátní vyšetřování trestné činnosti, musí být tento veřejný zájem vážen v každém konkrétním případě v rámci soudního rozhodování o zproštění mlčenlivosti. Ke stejnému závěru navíc Ústavní soud dospěl již ve svých dřívějších rozhodnutích (viz citovaný nálezný sp. zn. I. ÚS 321/06), kdy uvedl, že je přesvědčen, že úprava v zákoně o péči o zdraví lidu [zákon č. 20/1966 Sb., v tehdy platném znění, viz konkrétně ustanovení § 55 odst. 2 písm. d)] není úpravou, podle které by bylo možno zprošťovat mlčenlivosti pro účely trestního řízení (a tedy překážkou vylučující aplikaci § 8 odst. 5 trestního řádu). Odkázal přitom na komentář k trestnímu řádu (Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. I. díl; 5. vydání, Praha, C. H. Beck, 2005, str. 90), který zastává názor, že pokud ustanovení zvláštního předpisu sice obsahuje určitou možnost zproštění mlčenlivosti, nikoliv však specificky ve vztahu k trestnímu řízení (totiž nestanoví podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat předmětné skutečnosti), je postup podle § 8 odst. 5 trestního řádu možný. Zákon o péči o zdraví lidu takovou právní úpravu neobsahoval, a proto ve vztahu k mlčenlivosti založené ustanovením § 55 odst. 2 písm. d) zákona o péči o zdraví lidu bylo nutné informace pro trestní řízení vyžadovat postupem podle § 8 odst. 5 trestního řádu.

38. Přestože v nyní posuzovaném případě již nebylo postupováno dle ustanovení § 55 odst. 2 písm. d) zákona o péči o zdraví lidu, nýbrž dle platného zákona o zdravotních službách, platí podle přesvědčení Ústavního soudu shora uvedené, neboť ani ustanovení § 51 odst. 2 písm. d) zákona o zdravotních službách obecně nezprošťuje poskytovatele zdravotní péče mlčenlivosti pro účely trestního řízení. Podle tohoto ustanovení totiž platí, že *„za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazit nebo oznámit spáchání trestného činu.“* Z citovaného ustanovení tedy výslovně plyne, že v případě trestního řízení sice může dojít k prolomení povinné mlčenlivosti, to však jen způsobem, který stanoví trestní procesní předpisy. Toto zákonné ustanovení je proto třeba vyložit tak, že obsahuje odkaz na trestní řád a že je věcí úpravy obsažené právě v trestním řádu, aby stanovila zákonné podmínky pro prolomení zmíněné mlčenlivosti, pokud jde o způsob (postup), jímž k němu může dojít. Ustanovením, které tak činí, je přitom právě ustanovení § 8 odst. 5, jež v těchto případech výslovně vyžaduje předchozí souhlas soudece.

39. Pro toto řešení ostatně svědčí i skutečnost, že se v případě informací zjištěných při poskytování zdravotních služeb jedná o natolik invazivní zásah do soukromí jednotlivce, že je nezbytné, aby byl posouzen nezávislým a nestranným orgánem, kterým může být pouze soud. Při podávání žádosti o souhlas soudece ke sdělení vyžadovaných informací a při jeho vydávání je třeba v každém konkrétním případě rovněž pečlivě zvažovat, v jakém rozsahu má být tento souhlas požadován a následně udělován. Je proto namístě např. hodnotit, o jaký trestný čin se jedná, co je obsahem požadované dokumentace, v jakém postavení se nachází osoba, jíž se zdravotní údaje týkají (pachatel trestného činu či poškozený) atp.

40. Uvedenému svědčí i záměr zákonodárce, vyložitelný z důvodové zprávy k zákonu o zdravotních službách, z něhož nevyplývá snaha o rozchod s dosavadní legislativou a judikaturou, což by v opačném případě zajisté učinil, neboť by se jednalo o masivní průlom do ochrany práva na soukromí jednotlivců. Podobně též Ústavní soud při přezkumu souladu některých ustanovení zákona o zdravotních službách s ústavním pořádkem vyřkl (nutno však podotknout, že bez hlubší argumentace), že ustanovení § 51 odst. 2 písm. d) zákona o zdravotních službách je ustanovením s jednoznačným zněním, z něhož vyplývá, že ke sdělení těchto skutečností musí dojít v souladu s § 8 odst. 5 trestního řádu se souhlasem soudce [nález sp. zn. Pl. ÚS 1/12 ze dne 27. 11. 2012 (N 195/67 SbNU 333; 437/2012 Sb., bod 340)]. Stejnému závěru navíc přisvědčuje též odborná literatura, dle níž je také ústavně konformní ten výklad, dle kterého je možno vyžadovat skutečnosti pro potřeby trestního řízení bez souhlasu pacienta či jiné oprávněné osoby pouze na základě udělení předchozího souhlasu soudce podle ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu (viz Chromý, J. – Růžička, M. *K některým výkladovým problémům zákona o zdravotních službách z pohledu působnosti státního zastupitelství v trestním řízení*. Státní zastupitelství. 2013, č. 6, s. 42 a násl.).

41. Ústavní soud tedy uzavírá, že Policie byla v nyní projednávaném případě povinna před výzvou ke sdělení důvěrných zdravotních informací požádat soud o souhlas k vyžádání těchto informací, a soud měl povinnost rozhodnout o tom, zda tento souhlas udělí či nikoliv. Ústavní soud si je vědom, že účastník řízení (Policie) takto v nyní projednávané věci nejdříve postupoval, přičemž pochybil okresní soud, pokud jeho návrh zamítl, když dospěl k závěru, že uvedeného souhlasu soudu není třeba. Pokud přitom stěžovatel dále trval na souhlasu soudu ke sdělení požadovaných informací, uznává Ústavní soud, že Policii nezbylo, nežli přistoupit k sankčním opatřením reagujícím na situaci, kdy dožádaná osoba nevyhoví výzvě orgánu činného v trestním řízení k součinnosti. Zároveň však tímto postupem (později aprobovaným též okresním soudem) došlo k zásahu do vlastnického práva stěžovatele, neboť mu byla uložena finanční sankce, která vycházela ze stavu, který neměl oporu v ústavně konformním výkladu předmětných právních norem.

42. Jak přitom Ústavní soud již dříve judikoval, garance vlastnického práva podle čl. 11 Listiny se v první řadě dotýká vztahu mezi jednotlivcem a státem, když zajišťuje povinnost veřejné moci jednat tak, aby do vlastnického práva jednotlivce sama nezasahovala. Zároveň integrální součástí ochrany majetkových práv je též ochrana legitimního očekávání, které vychází především z právní úpravy a ustálené judikatury. Takto právě stěžovatel s ohledem na předchozí judikaturu i mnohá stanoviska orgánů veřejné moci legitimně očekával, že nemůže být zasaženo do jeho majetkových práv, neboť se přidržel jimi poskytnuté interpretace povinností, jež mu zákon stanoví a zároveň odůvodněně dbal na ochranu soukromí jednotlivce. Pokud mu přesto byla uložena ze strany Policie pořádková pokuta, jež neměla oporu v ústavněprávně konformním výkladu dotčených právních norem, došlo k porušení jeho základního práva vlastnit majetek zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny.

43. Pro úplnost Ústavní soud považuje za vhodné dodat (stejně jako v opakovaně citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 321/06), že o obdobnou situaci z hlediska povinnosti mlčenlivosti nejde v případech, kdy tato mlčenlivost vůbec nevzniká, jako např. při pitvě podle ustanovení § 115 trestního řádu nebo při prohlídce těla podle § 114 trestního řádu, neboť lékař provádějící takovéto úkony se s informacemi o zdravotním stavu neseznamuje v souvislosti s výkonem svého povolání, nýbrž v rámci úkonů trestního řízení (srovnej Šámal, Pavel a kol.: *Trestní řád komentář*; 5. vydání, Praha, C. H. Beck, 2005, str. 926 I. dílu). Zdravotnický pracovník, který např. provedl prohlídku těla podle ustanovení § 114 trestního řádu, proto nepotřebuje předchozí souhlas soudce podle § 8 odst. 5 trestního řádu k tomu, aby orgánu činnému v trestním řízení sdělil výsledky této prohlídky.

VI. Závěr

44. Ústavní soud uzavírá, že Policie i okresní soud svými rozhodnutími porušily stěžovatelovo právo vlastnit majetek zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť tato rozhodnutí jednak nerespektovala princip ochrany soukromí jednotlivce a zároveň ve svém důsledku vedla k zásahu do práva na ochranu vlastnictví stěžovatele.

45. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí zrušil.

46. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

P o u č e n í: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 10. března 2015

Radovan Suchánek
předseda senátu